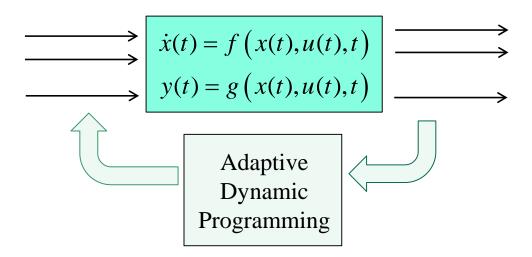
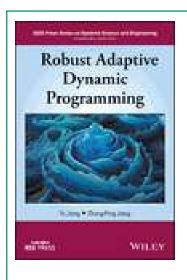
מערכות מכטרוניות

מבוא לבקרה אופטימלית - חלק 2

Introduction to Optimal Control

מרצה: שי ארוגטי

מצגת זו מתבססת (עם תוספות ממקורות אחרים) על פרקים 1, 2, 3 בספר.

Robust Adaptive Dynamic Programming, First Edition By, Yu Jiang Zhong-Ping Jiang, Wiley, 2017.

CHAPTER 1 - Introduction

CHAPTER 2 - Adaptive Dynamic Programming for Uncertain Linear Systems

CHAPTER 3 - Semi-Global Adaptive Dynamic Programming

מומלץ גם לקרוא את המאמרים (מציגים חומר דומה),

- Y. Jiang and Z. P. Jiang. "Computational adaptive optimal control for continuous-time linear systems with completely unknown dynamics," Automatica, 48(10), 2012.
- Y. Jiang and Z. P. Jiang. Robust adaptive dynamic programming and feedback stabilization of nonlinear systems. IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems, 25(5), 2014.

<u>פיתוח הבקר האופטימלי הסטציונרי באופן ישיר</u>

תחילה נוכיח את המשפט הבא המשווה בין פתרונות של שתי משוואות ריקטי,

(Comparison Theorem)

$$A^{T}P_{1} + P_{1}A - P_{1}\overline{R}P_{1} + \overline{Q}_{1} = 0$$
 ,נניח,

$$A^{T} P_{2} + P_{2} A - P_{2} \overline{R} P_{2} + \overline{Q}_{2} = 0$$

$$\bar{Q}_2 \geq \bar{Q}_1 \geq 0$$
 כאשר

$$P_1=P_1^T, \quad P_2=P_2^T, \quad P_1
eq P_2$$
 , שונים, שונים, $\overline{Q}_2
eq \overline{Q}_1$ יתקבלו פתרונות שונים,

.בנוסף נניח כי,
$$\overline{R} \geq 0$$
 ו- $A - \overline{R}P_2$ ו- $\overline{R} \geq 0$ היא מטריצה יציבה

$$\overline{R} = BR^{-1}B^T$$
 נזכיר כי במקרה של הבקר האופטימלי,

(החוג הסגור)
$$A - \overline{R}P = A - BR^{-1}B^TP$$

. $P_2 \geq P_1$, ניתן להראות כי ביחס לשתי משוואות הריקטי הנתונות מתקבל,

פיתוח הבקר האופטימלי הסטציונרי באופן ישיר - המשך

$$\dot{x}(t) = Ax(t) + Bu(t), \quad x(0) = x_0$$
 (LTI נתון התהליך הבא

u(t) = -Kx(t) , נניח כי ידוע שהבקר האופטימלי הוא מסוג משוב מצב, לכן

אנו מעוניינים בהגבר K כך שלפונקציית המחיר הבאה ערך מינימלי,

$$J = \int_0^\infty \left(x^T(t) Q x(t) + u^T(t) R u(t) \right) dt$$

 $Q \ge 0$, R > 0 כאשר,

הצמד (A,B) ניתן לייצוב (סטביליזבילי).

$$\dot{x}(t)=(A-BK)x(t), \quad x(0)=x_0$$
 מודל החוג הסגור עם בקר משוב מצב כלהו, $x(t)=e^{(A-BK)t}x_0$, יתקבל, $x(t)=e^{(A-BK)t}x_0$

פיתוח הבקר האופטימלי הסטציונרי באופן ישיר

את הפתרון של החוג הסגור, עבור משוב מצב כלשהו (K) ניתן להציב בפונקציית המחיר

$$J = \int_0^\infty \left(x^T(t)Qx(t) + u^T(t)Ru(t) \right) dt$$

$$= \int_0^\infty \left(x^T(t)Qx(t) + x^T(t)K^TRKx(t) \right) dt$$

$$= \int_0^\infty \left(x^T(t)(Q + K^TRK)x(t) \right) dt$$

$$= x_0^T \left(\int_0^\infty \left(e^{(A - BK)^T t} (Q + K^TRK)e^{(A - BK)t} \right) dt \right) x_0$$

ברור כי רק בקר מייצב, מאפשר ערך סופי של פונקציית המחיר ובמקרה זה ניתן לסמן,

$$J = x_0^T P x_0$$
 , וגם,
$$P = \int_0^\infty \left(e^{(A-BK)^T t} (Q + K^T R K) e^{(A-BK)t} \right) dt$$

. איא מינימלית P -היא עבורו ה- א מינימלית לכן ברור שאנו מחפשים את הבקר

<u>פיתוח הבקר האופטימלי הסטציונרי באופן ישיר</u>

$$\overline{A}^TP+P\overline{A}=-\overline{Q}$$
 נזכיר כי הפתרון של משוואות ליאפונוב מהצורה,

$$P=\int_0^\infty e^{ar{A}^T t} ar{Q} e^{ar{A} t} dt$$
 עבור מטריצה $ar{A}$ יציבה הינו,

לכן ברור שהמטריצה $\,P\,$ שהצגנו בשקף הקודם היא פתרון של משוואת ליאפונוב מהצורה,

(*)
$$(A - BK)^{T} P + P(A - BK) = -Q - K^{T} RK$$

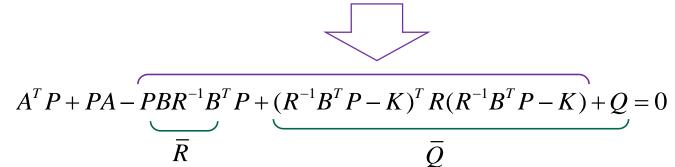
קל יותר לפתור משוואות ליאפונוב (כלומר למצוא את (P), אבל המשוואה הזאת מנוסחת ביחס קל יותר לפתור משוואות ליאפונוב (כלומר למצוא את $\overline{A}$ של החוג הסגור (עם בקר שעדיין לא ידוע).

P לכן, נפתח את הסוגריים ונשנה את מבנה המשוואה במטרה למצוא את

<u>פיתוח הבקר האופטימלי הסטציונרי באופן ישיר</u>

$$(A-BK)^T P + P(A-BK) = -Q - K^T RK$$
 נזכיר,

$$A^TP + PA - (\underline{BK})^TP - PBK + K^TRK + Q = 0$$
 נבצע כאן השלמה לריבוע

.Comparison Theorem -זוהי משוואת ריקטי, וסמנו את ה- $\overline{Q}$ וה $\overline{Q}$ שהופיעו בניסוח של ה

. אנו יודעים ש- $ar{Q}$ מינימלית תתקבל כאשר Comparison Theorem אנו יודעים ש- P

. $K=R^{-1}B^TP$ מינימלי, לכן הגבר הבקר האופטימלי הוא הבקר עבורו P מינימלי, לכן הגבר הבקר האופטימלי

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

. P -ם תכנון הבקר האופטימלי דורש פתרון של משוואות ריקטי, זוהי משוואה ריבועית ב

משוואת ליאפונוב היא משוואה ליניארית ב-P, לכן יותר קלה לפתרון.

ניתן להחליף את הפתרון של משוואת ריקטי בתהליך איטרטיבי בוא פותרים משוואת ליאפונוב.

הפתרונות בתהליך האיטרטיבי מתכנסים (באופן מונוטוני ועם קצב התכנסות ריבועי בקרבת **הפתרון**) לפתרון של משוואת ריקטי, כלומר לפתרון האופטימלי.

שיטת פתרון זו מתבססת על מאמר של David L. Kleinman שיטת פתרון זו מתבססת על מאמר של Reinforcement learning.

בבסיס השיטה נמצאת משוואת הליאפונוב שהצגנו קודם,

$$((*)$$
 משוואה $(A-BK)^T P + P(A-BK) + Q + K^T RK = 0$

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

עבור K_i מייצב מסוים (יחד עם $(A,Q^{1/2})$ דטקטבילי), ניתן לפתור את המשוואה,

(*)
$$(A - BK_i)^T P_i + P_i (A - BK_i) + Q + K_i^T RK_i = 0$$

 $P_i > 0$ ולקבל

(Kleinman 1968) משפט

(*) על רקורסיבי, הם פתרונות (מוגדרים חיובית) הם פתרונות (מוגדרים $P_i,\;i=1,2,\cdots$

$$K_i = R^{-1}B^T P_{i-1}$$

, אז, אז, אז, ווי פתרון מייצב (כלומר המטריצה $(A-BK_0)$ יציבה), אז הינו פתרון מייצב (כלומר המטריצה אז,

- 1) $P \le P_i \le P_{i-1} \le \cdots$, $i = 0, 1, \dots$
- $2) \quad \lim_{i \to \infty} P_i = P$

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

דוגמא

המודל הבא מתאר את שגיאות העקיבה שלי כלי רכב ביחס למסלול רצוי (קו ישר). (קו ישר) Rajesh Rajamani, "Vehicle Dynamics and Control", 2012- מתוך (מתוך -2012)

$$\begin{bmatrix} \dot{e}_1 \\ \ddot{e}_1 \\ \dot{e}_2 \\ \ddot{e}_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & -2\frac{C_{\alpha 2} + C_{\alpha 1}}{mv_x} & 2\frac{C_{\alpha 2} + C_{\alpha 1}}{m} & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{mv_x} \\ 0 & 0 & 1 & \\ 0 & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{I_{zz}v_x} & 2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{I_{zz}} & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2^2 + C_{\alpha 1}l_1^2}{I_{zz}v_x} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} e_1 \\ \dot{e}_1 \\ \dot{e}_2 \\ \dot{e}_2 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 0 \\ \frac{2C_{\alpha 2}}{m} \\ 0 \\ \frac{2C_{\alpha 2}l_2}{I_{zz}} \end{bmatrix} \delta$$

.(של הרצוי) - שגיאת מקום (של כלי הרכב ביחס למסלול הרצוי). במודל - $e_1(t)$

.(של כלי הרכב ביחס למסלול הרצוי). שגיאת בכיוון של כלי הרכב $e_2(t)$

.(אות הבקרה) - זווית היגוי $\delta(t)$

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

clc, close all

```
% Car Parameters
m=1573; Iz=2873; 11=1.58; 12=1.1; lh=7;
Ca1=80000; Ca2=80000; vx=25;
% State Space model
A_22=-2*(Ca2+Ca1)/(m*vx);
A_23 = 2*(Ca2+Ca1)/m;
A 24=-2*(Ca2*12-Ca1*11)/(m*vx);
A 42=-2*(Ca2*12-Ca1*11)/(Iz*vx);
A_43 = 2*(Ca2*12-Ca1*11)/Iz;
A_4=-2*(-Ca2*((12)^2)+Ca1*((11)^2))/(Iz*vx);
B2=2*Ca2/m:
B4=2*Ca2*12/Iz;
A=[0 1 0 0; 0 A_22 A_23 A_24; 0 0 0 1; 0 A_42 A_43 A_44];
B=[0; B2; 0; B4];
n=4; % state dimention
% Weighting matrices
q11=1; q12=0; q21=0; q22=0;
Q = diag([q11,q12,q21,q22]);
R=1;
```

בחלק זה של התוכנית, מגדירים את

בוולק זה של התוכנית, מגדירים א המודל ואת מטריצות המשקל.

(המשך) דוגמא

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

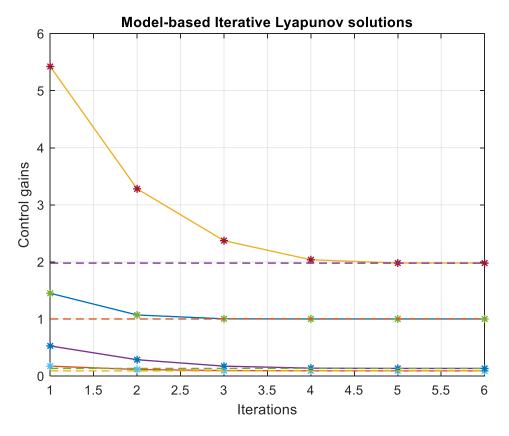
```
% Model-base design with Riccati equation
[K1,P1,E1] = lqr(A,B,Q,R); K1
                                                                                                 (המשך) דוגמא
%%% Model-base design with Lyapunov equation
K_i = K1*0.4; eig(A-B*K_i);
                                                                    מייצג את ו{f lqr} מחושב עם הפקודה - K_{\scriptscriptstyle 1}
P i old=zeros(size(A));
KK=[]; ii=[]; nPi=[];
                                                                                     (הערכים האופטימליים
for i=1:20
  AA=A-B*K_i; QQ=Q+K_i'*R*K_i;
                                                                   Kleinman חושב עם האלגוריתם של - K_2
  P_i=lyap(AA',QQ);norm(P_i); nPi=[nPi norm(P_i)];
  K i=inv(R)*B'*P i;
                                                                      מוצגת התוצאה (lqr). מוצגת התוצאה
  if norm(P i old-P i)<0.01
                                                                             שהתקבלה אחרי 6 איטרציות.
    KK=[KK K i']; ii=[ii i];
    break
  end
 P i old=P i;
                                                               K1 =
  KK=[KK K i']; ii=[ii i];
end
                                                                    1.0000
                                                                                 0.0901
                                                                                             1.9791
                                                                                                          0.1333
K2=K i
figure(1)
plot(ii,KK',ii,KK','*',[ii(1) ii(end)],[K1' K1'],'--','linewidth',1)
                                                               K2 =
title('Data-based Off-policy, unknown A,B')
xlabel('Iterations'), ylabel('Control gains'), grid
                                                                    1.0000
                                                                                 0.0901
                                                                                             1.9791
                                                                                                          0.1333
figure(2)
plot(nPi,'linewidth',1)
xlabel('Iterations'), ylabel('P-norm'), grid
```

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

(המשך) דוגמא

התכנסות הגברי הבקר אל הערכים האופטימליים (מוצגות 6 איטרציות).

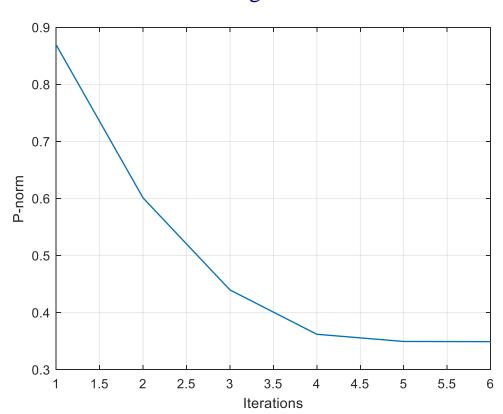

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

(המשך) דוגמא

Figure 2

דעיכה מונוטונית של הנורמה של המטריצה P.

נזכיר כי לפתרון האופטימלי P עם נורמה מינימלית.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

מכפלת קרוניקר -Kronecker product

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots \\ a_{21} & a_{22} \\ \vdots & \ddots \end{bmatrix} , \quad B = \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \cdots \\ b_{21} & b_{22} \\ \vdots & \ddots \end{bmatrix}$$

נניח שתי מטריצות, הממדים לא בהכרח זהים

מכפלת קרוניקר מסומנת ב- ⊗ ומוגדרת באופן הבא,

$$A \otimes B = \begin{bmatrix} a_{11}B & a_{12}B & \cdots \\ a_{21}B & a_{22}B \\ \vdots & & \ddots \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \cdots \\ b_{21} & b_{22} & \\ \vdots & & \ddots \end{bmatrix} \quad a_{12} \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \cdots \\ b_{21} & b_{22} & \\ \vdots & & \ddots \end{bmatrix} \quad \cdots$$

$$\vdots \qquad \vdots \qquad \vdots \qquad \vdots \qquad \vdots \qquad \vdots$$

$$\vdots \qquad \vdots \qquad \vdots \qquad \vdots \qquad \vdots$$

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי

מכפלת קרוניקר -Kronecker product

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \end{bmatrix}$$
 , $B = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}$, $A \otimes B = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 2 & 4 \\ 3 & 4 & 6 & 8 \end{bmatrix}$

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \end{bmatrix}$$
 , $B = \begin{bmatrix} 3 & 4 \end{bmatrix}$, $A \otimes B = \begin{bmatrix} 3 & 4 & 6 & 8 \end{bmatrix}$

תכונות מעניינות של מכפלת קרוניקר (נדגיש כי $B\otimes B
eq B$),

$$A \otimes (B+C) = A \otimes B + A \otimes C$$
  $(A \otimes B)(C \otimes D) = (AC) \otimes (BD)$

$$(kA) \otimes B = A \otimes (kB) = k (A \otimes B)$$
  $(A \otimes B)^{-1} = A^{-1} \otimes B^{-1}$

$$(A \otimes B) \otimes C = A \otimes (B \otimes C) \qquad (A \otimes B)^{T} = A^{T} \otimes B^{T}$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסט</u>ציונרי

מכפלת קרוניקר -**Kronecker** product

אנו נשתמש במכפלת קרוניקר, בעיקר כדי להפוך משוואות מטריציות (משוואה שבה הנעלם הוא מטריצה) לסט של משוואות סקלריות (על האיברים של המטריצה שמחפשים).

$$\operatorname{vec}(A) = \begin{bmatrix} v_1 \\ v_2 \\ \vdots \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a_{11} \\ a_{21} \\ \vdots \\ a_{12} \\ a_{22} \\ \vdots \end{bmatrix}$$

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 4 \end{bmatrix} \Rightarrow \operatorname{vec}(A) = \begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \\ 4 \end{bmatrix}$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

מכפלת קרוניקר -Kronecker product

נגדיר גם אופרטור דומה עבור מטריצות סימטריות.

$$P=egin{bmatrix} p_{11} & p_{12} & \cdots \ * & p_{22} \ * & * & \ddots \end{bmatrix}$$
עניח $P=P^T$ מטריצה סימטרית ($P=P^T$) מטריצה סימטרית ($P=P^T$

(נקבע ע"י המשולש העליון , * - מסומן במטריצה, מסומן במטריצה, מסומן במטריצה המשולש העליון)

לכן במטריצה כזאת יש n^2 איברים, אבל רק $\frac{n(n+1)}{2}$ נעלמים.

האופרטור $\mathrm{svec}(P)$ מסדר את אברי המטריצה $P=P^T$ במערך שהוא ווקטור, אך אינו כולל את האיברים החוזרים בגלל סימטריות.

$$\operatorname{vec}(P) = N\operatorname{svec}(P), \quad N \in R^{n^2 \times (n^2 + n)/2}$$
 נגדיר גם את טרנספורמציה הבאה,

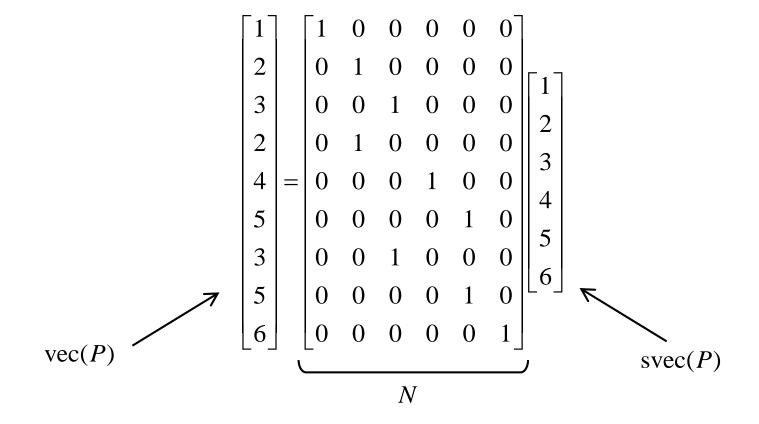
<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסט</u>ציונרי

$$\operatorname{Vec}(P) = egin{bmatrix} 2 \\ 4 \\ 5 \\ 3 \end{bmatrix}$$
 אבל, $\frac{n(n+1)}{2} = \frac{3(3+1)}{2} = 6$ הינו , $\operatorname{svec}(P) = 6$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

מכפלת קרוניקר -Kronecker product

 $\operatorname{vec}(P) = N\operatorname{svec}(P)$ ביחס לדוגמא האחרונה, ניתן להגדיר את מטריצת הטרנספורמציה הבאה,

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

מכפלת קרוניקר -Kronecker product

$$\operatorname{vec} \left(ABC \right) = \left(C^T \otimes A \right) \operatorname{vec} \left(B \right)$$
 תכונה חשובה נוספת של מכפלת קרוניקר היא,

על בסיס התכונה הזאת ניתן לכתוב,

$$x^{T}(t)P_{i}x(t) = [x^{T}(t) \otimes x^{T}(t)] \operatorname{vec}(P_{i})$$

(נציג בהמשך) באלגוריתם איטרטיבי P_i באלגוריתם איטרטיבי (נציג בהמשך) לדוגמא, כאשר יש

אבל מכיוון ש P_i - היא מטריצה סימטרית נכתוב,

$$x^{T}(t)P_{i}x(t) = [x^{T}(t) \otimes x^{T}(t)]N\operatorname{svec}(P_{i})$$

במקרה שלנו, x(t) הינו ווקטור המצב של התהליך המבוקר.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

$$\dot{x} = Ax + Bu$$

$$J = \int_0^\infty \left(x^T Q x + u^T Q u \right) dt$$

$$V(t) = \int_{t}^{\infty} \left(x^{T} Q x + u^{T} Q u \right) dt$$

$$=Ax+Bu$$
 נזכיר כי עבור התהליך,

ניתן להגדיר קריטריון ביצוע,

$$u(t) = -K_i x(t)$$
 ,אם משתמשים בבקר מיצב מהצורה,

$$V(t) = x^{T}(t)P_{i}x(t)$$
 אז פונקציית הערך מקיימת,

כאשר הצמד K_i, P_i מקיימים משוואת ליאפונוב מהצורה,

$$(A - BK_i)^T P_i + P_i (A - BK_i) + Q + (K_i)^T RK_i = 0$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

. K_0 מתחילים עם בקר מייצב Kleinman באלגוריתם

ביחס אליו, פותרים את משוואת ליאפונוב,

$$(A - BK_0)^T P_0 + P_0 (A - BK_0) + Q + (K_0)^T RK_0 = 0 \implies P_0$$

עם הפתרון P_0 מחשבים את הבקר K_1 עבור האיטרציה הבאה,

$$K_1 = R^{-1}B^T P_0$$

והתהליך חוזר על עצמו עד התכנסות, כלומר,

$$(A - BK_1)^T P_1 + P_1(A - BK_1) + Q + (K_1)^T RK_1 = 0 \implies P_1$$

$$K_2 = R^{-1}B^T P_1$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

כלומר, באופן כללי,

(*)
$$(A - BK_i)^T P_i + P_i (A - BK_i) + Q + (K_i)^T RK_i = 0 \implies P_i$$

$$(**) K_{i+1} = R^{-1}B^T P_i$$

 $P_{i+1}\cong P_i=P$ כאשר האלגוריתם מתכנס, נסמן,

$$K = R^{-1}B^TP$$
,

אם נציב את ה-K הזה מעלה (במשוואת ליאפונוב), תתקבל משוואת ריקטי

$$A^{T}P + PA + Q - PBR^{-1}B^{T}P = 0$$
 , $P > 0$

הראינו במצגת קודמת, שעם הפתרון של משוואת ריקטי, $u=-R^{-1}B^TPx$ הוא הבקר האופטימלי.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

הפתרון של משוואת ליאפונוב בכל איטרציה דורש ידיעה של מודל התהליך (המטריצות A ו- B נניח כי מודל התהליך אינו ידוע.

. x(t) -ו u(t) ו- u(t) של התהליך, כלומר אנו יודעים (DATA) אבל יש לנו סט נתונים

$$\dot{x} = Ax + Bu$$
 ביחס למודל התהליך,

(
$$Bu_i$$
 ניתן לכתוב, $\dot{x} = Ax + Bu_i + B(u - u_i)$

(i אות הבקר של האיטרציה) $u_i = -K_i x$ כאשר,

אם נפעיל את המערכת עם הבקר $u_i = -K_i x$ אם נפעיל את המערכת אם הבקר

$$V_i(t) = x^T(t)P_ix(t) = \int_t^\infty \left(x^T Q x + u_i^T R u_i\right) dt$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

נציב את ביטוי הבקר בפונקציית הערך, נקבל,

$$V_i(t) = x^T(t)P_ix(t) = \int_t^\infty \left(x^T Q x + x K_i^T Q K_i x\right) dt$$

$$\dot{V}_i(t) = 2x^T(t)P_i\dot{x}(t)$$
 נגזרת בזמן של פונקציית הערך,

נציב את
$$\dot{V}_i = 2x^T P_i \left(Ax + Bu_i + B(u - u_i)\right)$$
 כאשר השמטנו את (מהשקף הקודם), נציב את $\dot{x}$

$$\dot{V_i} = 2x^T P_i \left(Ax - BK_i x + B(u + K_i x)\right)$$
 ועם אות הבקרה,
$$= 2x^T P_i \left(A - BK_i\right) x + 2x^T P_i B(u + K_i x)$$
 סקלר

(לביטוי שהתוצאה שלו סקלר, ניתן לבצע טרנספוז ללא שינוי ערכו)

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

בגלל שני הביטויים הסקלריים בשקף הקודם, ניתן לכתוב,

$$\dot{V}_i = x^T ((A - BK_i)P_i + P_i(A - BK_i))x + 2(u + K_ix)^T B^T P_ix$$

.
$$-Q-(K_i)^TRK_i$$
 עם $\left(A-BK_i\right)^TP_i+P_i\left(A-BK_i\right)$ נשתמש ב- $(*)$ כדי להחליף את

$$\dot{V}_i = -x^T (Q + (K_i)^T R K_i) x + 2(u + K_i x)^T B^T P_i x$$
 נקבל,

$$=-x^TQ_ix+2(u+K_ix)^TB^TP_ix$$

$$Q_i = Q + (K_i)^T R K_i$$
 כאשר

זה הוציא את A מהמשוואה.

 $B^T P_i = RK_{i+1}$, אינו ידוע, אבל על בסיס (**) ניתן לכתוב, B^T

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

$$\dot{V}_i = -x^T Q_i x + 2(u + K_i x)^T R K_{i+1} x$$
 קיבלנו,

$$= -x^{T} Q_{i} x + 2u^{T} R K_{i+1} x + 2x^{T} K_{i}^{T} R K_{i+1} x$$

. t+T עד t-מ מ-t+T עד עדים, מ-t+T

$$\int_{t}^{t+T} \dot{V_{i}} d\tau = -\int_{t}^{t+T} x^{T} Q_{i} x d\tau + 2 \int_{t}^{t+T} u^{T} R K_{i+1} x d\tau + 2 \int_{t}^{t+T} x^{T} K_{i}^{T} R K_{i+1} x d\tau$$

נציב,

$$\int_{t}^{t+T} \dot{V}_{i} d\tau = V_{i}(t+T) - V_{i}(t) = x^{T}(t+T)P_{i}x(t+T) - x^{T}(t)P_{i}x(t)$$

הפרש בפונקציית הערך בין שתי נקודות זמן.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

$$x^{T}(t+T)P_{i}x(t+T) - x^{T}(t)P_{i}x(t)$$

$$= -\int_{t}^{t+T} x^{T}Q_{i}xd\tau + 2\int_{t}^{t+T} u^{T}RK_{i+1}xd\tau + 2\int_{t}^{t+T} x^{T}K_{i}^{T}RK_{i+1}xd\tau$$

. K_{i+1} -ו P_i הנעלמים כאן הם

(שאר המטריצות ידועות, לדוגמא K_i התקבל באיטרציה קודמת)

המשוואה אינה מתבססת על מטריצות של המודל.

זוהי משוואה סקלרית, לכן משוואה יחידה אינה מספיקה כדי לחשב את כל הנעלמים (הסקלריים) $K_{i+1}\,$. C_i

ניתן לייצר מספר משוואות, ע"י שימוש בנתונים השייכים למספר קטעי זמן.

למעשה, אם
$$\frac{n(n+1)}{2}+mn$$
 יש לייצר לפחות , $x\in R^n, u\in R^m$ משוואות.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

נשתמש במכפלות קרוניקר כדי לחלץ את הנעלמים,

$$\operatorname{vec}(ABC) = (C^T \otimes A)\operatorname{vec}(B)$$

אם ABC -אם ווקטורים, כך שC -וא סקלר אז

$$A \cdot B \cdot C = \left(C^T \otimes A\right) \operatorname{vec}\left(B\right)$$

על בסיס הקשר הזה,

$$2\int_{t}^{t+T} u^{T} R \cdot K_{i+1} \cdot x d\tau = 2\int_{t}^{t+T} \left(x^{T} \otimes u^{T} R\right) d\tau \operatorname{vec}(K_{i+1})$$

$$(A \otimes B)(C \otimes D) = (AC) \otimes (BD)$$
 נשתמש גם בתכונה,

$$2\int_{t}^{t+T} u^{T} R \cdot K_{i+1} \cdot x d\tau = 2\int_{t}^{t+T} \left(x^{T} \otimes u^{T} \right) d\tau \left(I_{n} \otimes R \right) \operatorname{vec}(K_{i+1})$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

באופן דומה, נכתוב,

$$2\int_{t}^{t+T} x^{T} K_{i}^{T} R \cdot K_{i+1} \cdot x d\tau = 2\int_{t}^{t+T} \left(x^{T} \otimes x^{T}\right) d\tau \left(I_{n} \otimes K_{i}^{T} R\right) \operatorname{vec}(K_{i+1})$$

וגם,

$$\int_{t}^{t+T} x^{T} Q_{i} x d\tau = \left(\int_{t}^{t+T} x^{T} \otimes x^{T} d\tau \right) \operatorname{vec}(Q_{i})$$

$$x^{T}(t+T)P_{i}x(t+T) - x^{T}(t)P_{i}x(t)$$

$$= [x^{T}(t+T) \otimes x^{T}(t+T) - x^{T}(t) \otimes x^{T}(t)]N\operatorname{svec}(P_{i})$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

$$\left[t_{0},t_{l}
ight]$$
 נניח כי נאספו נתונים לאורך קטע זמן

$$l>\frac{n(n+1)}{2}+mn$$
 -נחלק את קטע הזמן ל- l קטעים, כך ש

$$\delta_i = [x(t_{i+1}) \otimes x(t_{i+1}) - x(t_i) \otimes x(t_i)]$$
 נגדיר,

$$\delta_{xx} = \left[\delta_1, \ \delta_2, \ \cdots, \ \delta_{l-1}\right]^T$$

$$I_{xx} = \left[\int_{t_0}^{t_1} x \otimes x d\tau, \int_{t_1}^{t_2} x \otimes x d\tau, \cdots, \int_{t_{l-1}}^{t_l} x \otimes x d\tau \right]^T$$

$$I_{xu} = \left[\int_{t_0}^{t_1} x \otimes u d\tau, \int_{t_1}^{t_2} x \otimes u d\tau, \cdots, \int_{t_{l-1}}^{t_l} x \otimes u d\tau \right]^T$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

על בסיס הגדרות אלה, ניתן לכתוב את סט המשוואות הבא,

$$X_i\Theta_i=Y_i$$

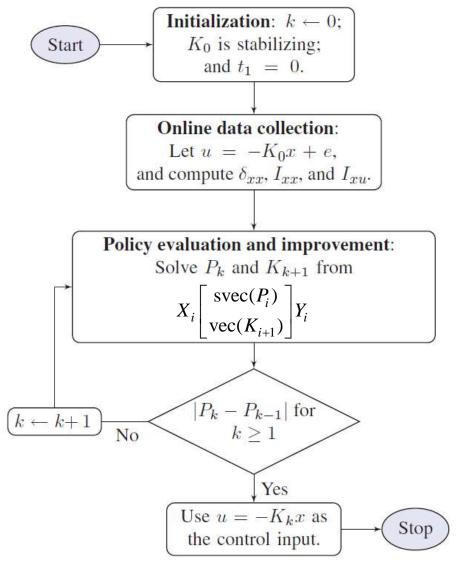
של איטרציה קודמת

נתון – מתבסס על
$$X_i = \left[-\delta_{xx} N, \quad 2I_{xu} \left(I_n \otimes R \right) + 2I_{xx} \left(I_n \otimes K_i^{\ T} R \right) \right]$$
נתונים וכל התוצאה
$$Y_i = I_{xx} \mathrm{vec}(Q_i)$$

ווקטור נעלמים,
$$\Theta_i = \begin{bmatrix} \operatorname{svec}(P_i) \\ \operatorname{vec}(K_{i+1}) \end{bmatrix}$$
 איטרציה מחדש

רצוי לייצר יותר משוואות מנעלמים (בגלל רעש מדידה), לכן הפתרון הוא במובן של ריבועים פחותים, כלומר

$$\Theta_i = (X_i^T X_i)^{-1} X_i^T \cdot Y_i$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטצי</u>

אלגוריתם תכנון בקר LQR על בסיס נתונים,

Robust Adaptive Dynamic Programming, Yu Jiang Zhong-Ping Jiang, Wiley, 2017

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

דוגמא – נמשיך את הדוגמא שפתרנו קודם, עכשיו נניח שמטריצות המודל אינן ידועות (קו ישר) נזכיר כי מדובר במודל המתאר דינמיקת שגיאות של כלי רכב ביחס למסלול רצוי (קו ישר) (Rajesh Rajamani, "Vehicle Dynamics and Control", 2012- מתוך (מתוך 2012- 2018)

$$\begin{bmatrix} \dot{e}_1 \\ \ddot{e}_1 \\ \dot{e}_2 \\ \ddot{e}_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & -2\frac{C_{\alpha 2} + C_{\alpha 1}}{mv_x} & 2\frac{C_{\alpha 2} + C_{\alpha 1}}{m} & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{mv_x} \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{I_{zz}v_x} & 2\frac{C_{\alpha 2}l_2 - C_{\alpha 1}l_1}{I_{zz}} & -2\frac{C_{\alpha 2}l_2^2 + C_{\alpha 1}l_1^2}{I_{zz}v_x} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} e_1 \\ \dot{e}_1 \\ \dot{e}_2 \\ \dot{e}_2 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 0 \\ \frac{2C_{\alpha 2}}{m} \\ 0 \\ \frac{2C_{\alpha 2}l_2}{I_{zz}} \end{bmatrix} \delta$$

.(של הרצוי) - שגיאת מקום (של כלי הרכב ביחס למסלול הרצוי). במודל - $e_1(t)$

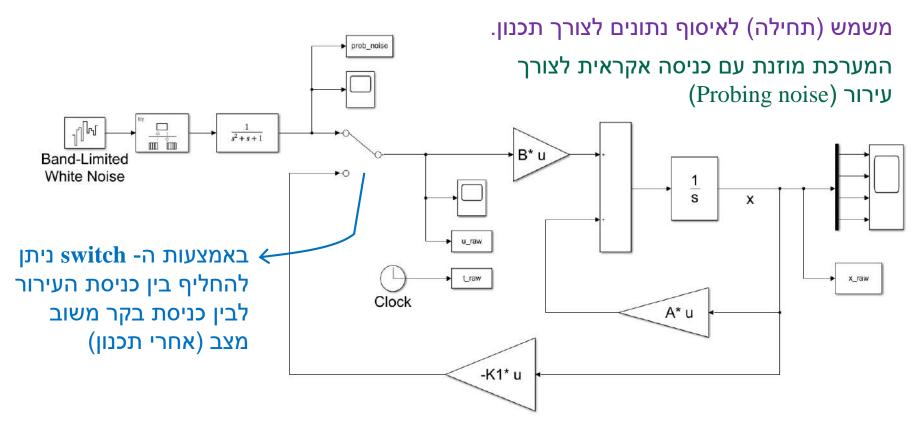
.(של כלי הרכב ביחס למסלול הרצוי). שגיאת בכיוון של כלי הרכב $e_2(t)$

.(אות הבקרה) - זווית היגוי $\delta(t)$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

דוגמא – המשך

דיאגרמת מלבנים של מודל התהליך.

<u>בקר משוב מצ</u>ב אופטימלי

% Data-base design ADP

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

```
%%% Data Collection (from a Simulink model)
sim('Lane_Follow_ADP_LQR')
strt=4000;
t=t_raw(strt:end);
x=x raw(strt:end,:);
u=u raw(strt:end,:);
intr=100; %2
delta_xx=[];
for i=intr+1:intr:length(t)-intr;
  x ti=x(i,:);
  x_tim1=x(i-intr,:);
  delta_xx_i=(kron(x_ti,x_ti)-kron(x_tim1,x_tim1));
  delta_xx=[delta_xx; delta_xx_i];
end
x_{ron_x=[]}; x_{ron_u=[]};
for i=1:length(t)
  x_{kron_x=[x_{kron_x}; kron(x(i,:),x(i,:))]}
  x kron u=[x \text{ kron } u; \text{kron}(x(i,:),u(i,:))];
end
I_xu=[]; I_xx=[];
for i=intr+1:intr:length(t)-intr;
  del i=(i-intr):i;
```

I_xu=[I_xu; trapz(t(del_i),x_kron_u(del_i,:))]; $I_xx=[I_xx; trapz(t(del_i),x_kron_x(del_i,:))];$

end

הרצת סימולציה ואיסוף נתונים (הסימולציה כאן מחליפה הפעלה של התהליך הממשי לצורך איסוף נתונים)

(המשך) דוגמא

$$\delta_i = [x(t_{i+1}) \otimes x(t_{i+1}) - x(t_i) \otimes x(t_i)]$$

$$I_{xx} = \left[\int_{t_0}^{t_1} x \otimes x d\tau, \int_{t_1}^{t_2} x \otimes x d\tau, \dots, \int_{t_{l-1}}^{t_l} x \otimes x d\tau \right]^T$$

$$I_{xu} = \left[\int_{t_0}^{t_1} x \otimes u d\tau, \int_{t_1}^{t_2} x \otimes u d\tau, \dots, \int_{t_{l-1}}^{t_l} x \otimes u d\tau \right]^T$$

$$I_{xu} = \left[\int_{t_0}^{t_1} x \otimes u d\tau, \int_{t_1}^{t_2} x \otimes u d\tau, \cdots, \int_{t_{l-1}}^{t_l} x \otimes u d\tau \right]^T$$

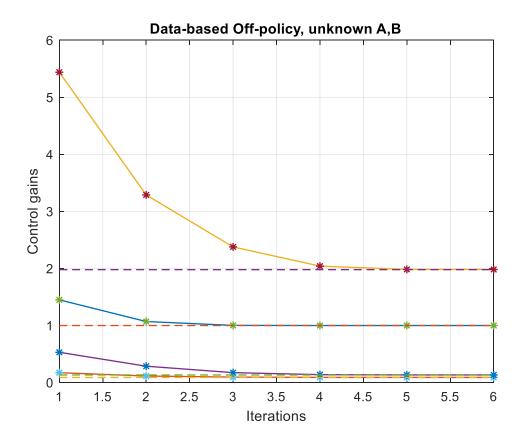
```
N = zeros(16,10);
N(1,1)=1;N(2,2)=1;N(3,3)=1;N(4,4)=1;
                                           <u>בקר משוב מצב אופטימלי</u>
N(5,2)=1;N(6,5)=1;N(7,6)=1;N(8,7)=1;
N(9,3)=1;N(10,6)=1;N(11,8)=1;N(12,9)=1;
N(13,4)=1;N(14,7)=1;N(15,9)=1;N(16,10)=1;
                                             <u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)</u>
K i=K1*Error K 0;

ilde{
ightarrow} הגדרת המטריצה
KK=[]; ii=[]; nPi=[];
                                                                                                  (המשך) דוגמא
for i=1:20
  Q_i = [Q + K_i' * R * K_i];
                                                                                חישוב מבוסס נתונים בשיטת - K_{\scriptscriptstyle 2}
  Y = I xx*Q i(:);
  X = [delta \times x^*N, -2^*I \times x^*kron(eve(n), K i'*R) - 2^*I \times u^*kron(eve(n), R)];
                                                                          Adaptive Dynamic Programing
                                                                              הנתונים נאספו ממודל Simulink
  PK_i=X_i\setminus Y_i;
                     \Theta_i = (X_i^T X_i)^{-1} X_i^T \cdot Y_i
  vecP i=N*PK i(1:10);
  P i=[vecP i(1:4) vecP i(5:8) vecP i(9:12) vecP i(13:16)];
  nPi=[nPi norm(P_i)];
                                                                     K1 =
                                                                                               חושב עם הפקודה lqr
  K_i=PK_i(11:14)';
  if norm(P_i_old-P_i)<0.01
                                                                          1.0000
                                                                                       0.0901
                                                                                                    1.9791
                                                                                                                 0.1333
    KK=[KK K i']; ii=[ii i];
    break
                                                                     אושב עם האלגוריתם של Kleinman
  end
  P_i_old=P_i; KK=[KK K_i']; ii=[ii i];
end
                                                                          1.0000
                                                                                       0.0901
                                                                                                    1.9791
                                                                                                                 0.1333
K3=K i
nPi3=nPi:
                                                                               חישוב מבוסס נתונים בשיטת ADP
                                                                     K3 =
figure(3)
plot(ii,KK',ii,KK','*',[ii(1) ii(end)],[K1' K1'],'--','linewidth',1)
                                                                          1.0000
title('Data-based Off-policy, unknown A,B')
                                                                                       0.0902
                                                                                                    1.9819
                                                                                                                 0.1340
xlabel('Iterations'), ylabel('Control gains'), grid
                                                                   fx >>
```

חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי (המשך)

(המשך) דוגמא

Figure 3

התכנסות הגברי הבקר אל הערכים האופטימליים (מוצגות 6 איטרציות).

ניתן לראות כי תהליך ההתכנסות כאן (מבוסס נתונים וללא שימוש במודל), זהה לתהליך ההתכנסות של - האלגוריתם האיטרטיבי של - (Figure 1 - הוצג קודם ב- Figure 1)

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

נציג את פיתוח משוואות התכנון **למקרה הלא ליניארי** (כאשר המודל אינו ידוע – כלומר תכנון מבוסס נתונים)

$$f(0) = 0$$
 עם

$$\dot{x} = f(x) + g(x)u$$

 $\dot{x} = f(x) + g(x)u$ מודל התהליך נתון ע"י,

$$x \in R^n, u \in R^m$$

מעוניינים בבקר אופטימלי במובן הבא,

$$h(0) = 0, R > 0$$
  $U^* = \min_{u} \int_{0}^{\infty} (h^{T}(x)h(x) + u^{T}Ru)dt$

$$u^*(x) = -\frac{1}{2}R^{-1}g^T(x)\nabla V(x)$$
 הראינו כי,

$$\nabla V^T f(x) + h^T(x)h(x) - \frac{1}{4}\nabla V^T(x)g(x)R^{-1}g^T(x)\nabla V(x) = 0$$
 כאשר,

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

תחילה יש צורך בהרחבה של האלגוריתם של Kleinman למקרה הלא ליניארי.

(admissible) אם נפעיל בקר u_i מייצב וכזה שעבורו פונקציית המחיר מקבלת ערך סופי u_i ניתן לכתוב,

$$V_i(t) = \int_t^\infty \left(h^T(x)h(x) + u_i^T R u_i \right) dt$$

מגזירה של המשוואה בזמן,

$$\dot{V}_i = \nabla V_i^T(x)\dot{x} = -h^T(x)h(x) - u_i^T R u_i$$

נציב את מודל התהליך (מתקבלת משוואת Bellman),

(Policy evaluation)
$$\nabla V_i^T(x) [f(x) + g(x)u_i] + h^T(x)h(x) + u_i^T Ru_i = 0$$

. $V_i(0)=0$ עם תנאי הסף $V_i(x)$ עבור $U_i(x)$ עבור משוואה זו לחישוב עבור u_i

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

המשוואה האחרונה (Policy evaluation) היא המקבילה למשוואת ליאפונוב מהמקרה הליניארי

$$(A - BK_i)^T P_i + P_i (A - BK_i) + Q + (K_i)^T RK_i = 0 \implies P_i$$

.(למעשה לאמוד את טיבו) K_i עבור בקרה מסוים P_i עבור את שאפשרה לחשב את

עכשיו, עם $V_i(x)$ שחישבנו עבור הבקרה , u_i , עבור הבקרה באופן הבא עכשיו, עם את שחישבנו עבור הבקרה , עבור הבקרה את את ישבנו עבור הבקרה את את ישבנו עבור הבקרה את את ישבנו עבור הבקרה את ישבנו עדר הבקרה את ישבנו עדר הבקרה את ישבנו עדר הבקרה את י

(Policy improvement)
$$u_{i+1}(x) = -\frac{1}{2}R^{-1}g^{T}(x)\nabla V_{i}(x)$$

$$K_{i+1} = R^{-1}B^TP_i$$
 - יזה שקול, במקרה הליניארי, ל

 $V^*(x) \le V_{i+1}(x) \le V_i(x)$ קובעת, Kleinman הרחבה של התיאוריה של $u_i(x)$ הם בקרים מייצבים.

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

ההרחבה של לחישוב הבקר, דורשת ידיעה של מודל התהליך.

נפתח אלגוריתם מבוסס נתונים, דומה לזה שהצגנו עבור המקרה הליניארי.

אלגוריתמים מבוססי נתונים מהסוג שאנו מציגים כאן נקראים,

Off-policy reinforcement learning

(כי הנתונים המשמשים לקידום ה- policy אינם התקבלו ע"י הפעלת ה- policy הקודם בתהליך)

כמו במקרה הליניארי, גם כאן, נרשום את המודל באופן הבא,

$$\dot{x} = f(x) + g(x)u_i + g(x)(u - u_i)$$

. i אות הבקר של האיטרציה u_i

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

מגזירה של פונקציית הערך, והצבת מודל התהליך (עם הניסוח החדש),

$$\dot{V}_i(x) = \nabla V_i^T(x) \dot{x} = \nabla V_i^T(x) \big[f(x) + g(x) u_i + g(x) (u - u_i) \big]$$

$$= \nabla V_i^T(x) \big[f(x) + g(x) u_i \big] + \nabla V_i^T(x) g(x) (u - u_i)$$
מודל התהליך אינו ידוע, אבל ההרחבה של Kleinman התיאוריה של $\nabla V_i^T(x) \big[f(x) + g(x) u_i \big] = -h^T(x) h(x) - u_i^T R u_i$

$$u_{i+1}(x) = -\frac{1}{2} R^{-1} g^T(x) \nabla V_i(x)$$

$$\nabla V_i^T(x) g(x) = -2 u_{i+1}^{-T}(x) R$$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

אחרי הצבות, קיבלנו

$$\dot{V}_i(x(x)) = -h^T(x)h(x) - u_i^T R u_i - 2u_{i+1}^T(x)R(u - u_i)$$

. t+T עד t-מ עד הצדדים, מי על שני הצדדים נבצע אינטגרציה על שני הצדדים

$$\int_{t}^{t+T} \dot{V}_{i} d\tau = -\int_{t}^{t+T} h^{T}(x)h(x)d\tau - \int_{t}^{t+T} u_{i}^{T} R u_{i} d\tau - 2\int_{t}^{t+T} u_{i+1}^{T}(x)R(u - u_{i})d\tau$$

$$V_{i}\left(x(t+T)\right) - V_{i}\left(x(t)\right) = -\int_{t}^{t+T} h^{T}(x)h(x)d\tau - \int_{t}^{t+T} u_{i}^{T}Ru_{i}d\tau - 2\int_{t}^{t+T} u_{i+1}^{T}(x)R(u-u_{i})d\tau$$

הנעלמים כאן הם $V_i(x)$ ו- $V_i(x)$ ו- $V_i(x)$ המשמעות היא שמבצעים גם את ה- Policy improvement וגם את Policy improvement המשמעות היא שמבצעים גם את ה-

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

$$V_i(x) = x^T P_i x$$
 במקרה הליניארי, ידענו כי

(ידענו את הצורה של פונקציית הערך, וחישבנו את המטריצה P_i של הפתרון האופטימלי)

במקרה הלא ליניארי, לא ניתן לקבוע את הצורה של V(x) באופן כללי.

מכיוון שרשרת נוירונים יכולה להוות קירוב של כל פונקציה לא ליניארית כלשהי, נשתמש בקרובים הבאים,

$$\hat{V}_i(x) = \sum_{j=1}^{N_1} \hat{c}_{i,j} \phi_j(x) = \hat{C}_i^T \phi(x)$$

$$\hat{u}_{i+1}(x) = \sum_{j=1}^{N_2} \hat{w}_{i,j} \psi_j(x) = \hat{W}_i^T \psi(x)$$

(NN ווקטורים של פונקציות בסיס בלתי תלויות (לדוגמא, פונקציות אקטיבציה של - $\phi(x), \psi(x)$ - ווקטורים של משקלים לא ידועים. $\hat{C}_i, \hat{W}_i$

<u>חישוב איטרטיבי של הבקר האופטימלי הסטציונרי</u>

נעלמים $\sum_{j=1}^{N_1} \hat{c}_{i,j} \Big[\phi_j \big(x(T+t) \big) - \phi_j (x(t)) \Big] =$ נעלמים $- \int_t^{t+T} \Big[h^T(x) h(x) + u_i^T R u_i \Big] d\tau - 2 \int_t^{t+T} \sum_{j=1}^{N_2} \hat{w}_{i,j} \psi_j^T(x) R(u-u_i) d\tau$ אות הבקרה שחושב ידוע באיטרציה קודמת

. $\hat{c}_{i,j},\hat{w}_{i,j}$ יש לאסוף מספיק נתונים כדי לייצר מספיק משוואות לפתרון הנעלמים

t+T עד t עד אינטגרציה על קטע זמן עד t+T עד רכמו במקרה הליניארי, כל משוואה מתקבלת מתוך אינטגרציה על קטע זמן

(למעשה יש צורך בלפחות N_1+N_2 קטעי זמן)